

Müslüman bir 'genetikçi' olarak evrim teorisi hakkında görüşlerim (Feb 2018)

Gelen yorumları ve verdiğim cevapları okumak için blog yazısının linki:

<https://mesuturkey.wordpress.com/2018/02/12/musluman-bir-genetikci-olarak-evrim-teorisi-hakkindaki-goruslerim/>

Önemli not (13/04/20): Evrim teorisine inanan, daha doğrusu, çok kuvvetli delillerin olduğunu gören/öğrenen/bilen, bir müslüman (ilgilenenler için 'Neden ve nasıl bir müslümanım?' bölümü en altta) ve bilim insanı olarak bu yazıyı Şubat 2018'de (bugün yazsam biraz farklı bir dil kullanırdım ama) evrime ve evrim teorisine inanmayan müslümanlar için paylaştım. Fazla genetik terim kullanmadan, herşeyi kendimce basitleştirdim (önerilere açığım)... Teknik bilgi ve detay isteyenler en yeni evrimsel biyoloji kitap ve makalelerini okumalı. İngilizce bilenler zaten benim yazımdan ziyade direkt Richard Dawkins'in 'The Greatest Show on Earth: The Evidence for Evolution' kitabını okusun.

Baştan sona (dipnotlar da dahil) okumayanlar lütfen cevap yazmasın çünkü özellikle giriş kısmı fazla basitleştirildiğinden yanlış anlaşılabilir.

Giriş

Neden yazdım?

Nerede okudum hatırlamıyorum fakat "bir soru sana üç kez sorulduysa artık blog yazısı yazma vakti gelmiştir" gibi birşey okumuştum birkaç ay önce. Hoşuma gitmişti ve "ben de zamanım oldukça böyle yapmaya çalışacağım" diye kendi kendime karar vermişim.

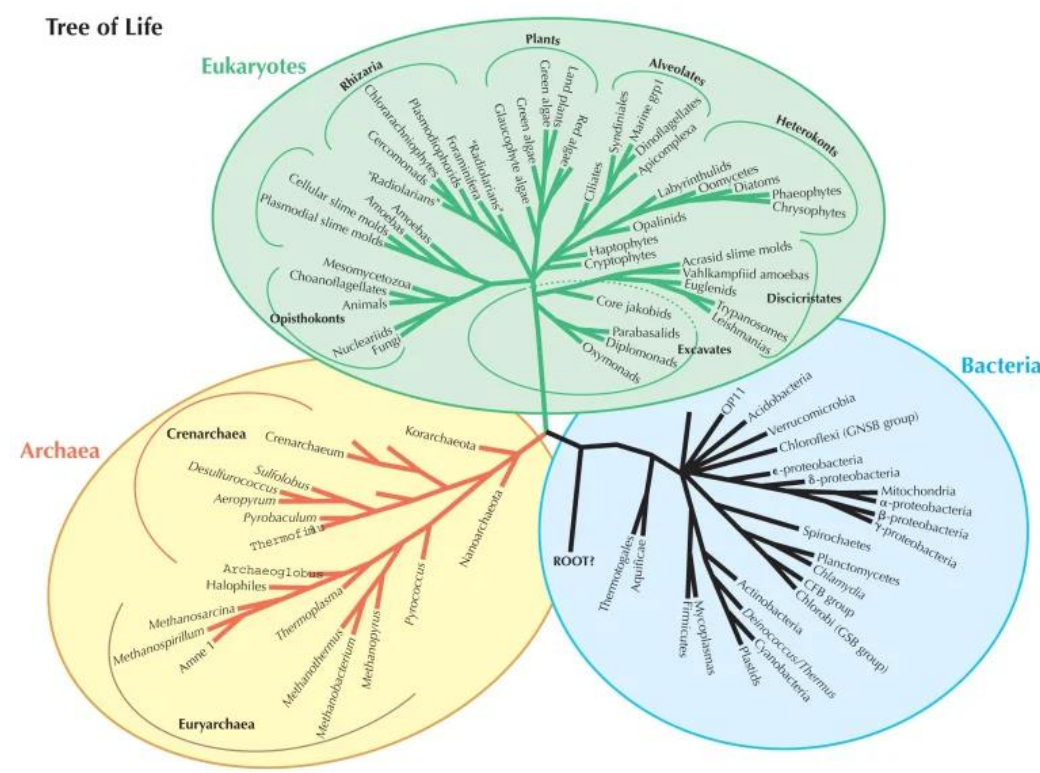
Genetik mezunu olduğum ve şimdiki araştırmalarım da insan genetiğiyle¹ ilgilendiğim için neredeyse her tanıştığım (özellikle islami camiadan) insan bana evrimden bahsediyor ve fikrimi soruyor. Belki de 30-40 defa aşağı-yukarı aynı şeyleri söyledim son birkaç sene içinde. Birçoğu cevabımı beğenmeyip bir daha yanıma yaklaşmadı ama olsun 😊 Önemli değil. İnsanlara kendimi beğendirmeye çalışmayı yıllar önce bıraktım. İnsanların da biraz başka fikirlere açık olması, "benim bildiklerim de belki yanlış olabilir" diyebilmesi lazım ama neyse; konumuz bu değil...

¹ Şu anda Leicester Üniversitesinde (İngiltere) bir Genetik Epidemiyolog olarak çalışıyorum ve grup olarak insanlarda akciğer fonksiyonunu ve kronik obstrüktif akciğer hastalığını (KOAH) genetik olarak araştırıyoruz. Elimize yüzbinlerce insanın genetik ve fenotipik (yaş, cinsiyet, sigara içiyor mu?) datası geçiyor ve bu bilgileri "süper bilgisayarlar" aracılığıyla istatistikî modellere tabi tutarak ("fit" ederek) hangi genlerin iyi bir akciğer fonksiyonu veya KOAH için önemli olabileceğini bulmaya çalışıyoruz. Umuyoruz ki yaptığımız buluşlar ileride insanlara faydalı bir ilaçla sonuçlansın. Detayları bu iki yazımda okuyabilirsiniz: [Bir bilim ve genetik reklamı](#) & [Searching for "Breathtaking" genes. Literally!](#)

Evrim teorisi ve İslam dini/Tanrı inancı konusunda söylenecek çok şey olsa da kısaca fikirlerimi buraya dökmek istiyorum. Önce bilim dünyasındaki gözlemlerimi sıralayacağım, sonra da kendi fikirlerimi ekleyeceğim:

Gözlemlerime göre Avrupa’da biyoloji ve fizikle ilgilenen bilim insanları arasında evrim teorisine **hiç inanmayanların** sayısı belki de binde bir. Bunların hemen hemen hepsi evrim teorisini çok mantıklı buluyor ve (benim gibi) aralarında **Tanrı’ya inananları dahi** Tanrı’nın ilk canlıyı yarattıktan sonra diğer milyonlarca türü **evrim mekanizmasını kullanarak** yaratmış olabileceğine inanıyorlar. Evrim teorisini mantıklı bulmalarının sebebi ise “İslami” kesimden birçok kez duyduğum “*vicdanlarında doğruyu biliyorlar ama nefislerine yenilmişler*” gibi saçma-sapan bir sebepten dolayı değil, **farklı metotlarla** elde edilmiş tonlarca datayı analiz ettikten sonra (bir ‘empiricist’ olarak) teorinin doğruluğuna **gerçekten inanmalarındır (Figür 1)**.

Bilimsel bir teoriyi yıkmamanın yolları belli – yine bilimle. Ve korkmayın sizden, benden daha akıllı insanlar da bu teoriyi yıkmak ya da geliştirmek adına her tür soruyu sordular ve deneyi yaptılar. Fakat Evrim teorisi bu bilimsel ‘saldırılarından’ daha da güçlü çıktı.

Figür 1: ‘Tree of life’ (Hayat ağacı) – karşılaştırmalı DNA analizi yapılarak oluşturulmuş bir figür. İnsanlar (*Homo sapiens*) ‘Opisthokonts/Animals’ grubunun içinde, çünkü genomumuz ve hücrelerimiz en çok onlarınkine benziyor. Hatta bize genetik olarak en yakın türlerden biri olan şempanzelerle genetik dizilişlerimiz çok yüksek oranda benzerlik gösteriyor ve bizdeki genlerin >%90’ının aşağı-yukarı aynısı onlarda da var. Ayrıca virüsten bakteriye, bitkilerden insana kadar her canlının aynı genetik malzeme/aparat/kod olan DNA’yı kullanıyor olması hala kafamın almadığı birşey ve bu – **tek bir Yaratıcının** olduğuna inancımı güçlendirmekle beraber – her canlının **evrimsel bir ‘aile’nin** bir bireyi olduğunu da **kanıtlıyor** (Image source URL: evolution-textbook.org)

Genel fikirlerim

Bu konudaki fikirlerime gelince; öncelikle bilim öğrendikçe bize çocukluktan dayatılan (8., 9. ve 10. yüzyıldan kalma ortodoks Sünni) din anlayışının **hayat ve hakikatin karşısında bayağı basit kaldığını** daha net görüyor insan. Basit bir örnek olarak: itikadi olarak Ehl-i Sünnet mezheplerden biri sayılan Eşariliğin ilk ortaya çıktığı 10. yüzyıl Irak'ına gelecekte bir (müslüman) bilim insanı gelip "*Hocam aslında doğmadan çocuğun cinsiyetini öğrenebiliriz, çünkü Y-kromozomu belirliyor bir çocuğun erkek ya da kız olacağını (Allah'ın yarattığı bir mekanizma bu!)*" dese ve buna karşılık "*sus kafir! sadece Allah bilir ve belirler herşeyi!*" cevabı verilse (ve sonra da "*itikadi bozuk!*" ya da "*fitne yayıyor!*" diye taşlansa) herhalde şaşırmayız birçoğumuz. Başka (basit ve yukarıdakinden farklı) bir örnek de 'dünyanın ve içindekilerinin sadece bizim için yaratılmış olması'. 'Dünya' (biyolojik manada) kesinlikle sadece 'bizim için' yaratılmamış, biz dünyaya adapte olmuşuz: oksijenin az olduğu dönemde dünyada insan yoktu mesela (sonradan ortaya çıktık); ormanda iki gece yalnız kalsak bizi parçalayacak veya zehirleyecek hayvan ve böcek dolu etraf – bakteri/virus/mantar türlerini saymaya bile gerek yok; kulaklarımız bile ses dalgalarını toplayabilmek için çanak anten şeklinde; örnekleri uzatmaya gerek yok... Demek istediğim, o dönemlerde (mezhep imamları gibi) ameli ve itikadi mezhepleri/sistemleri ortaya atan/geliştiren insanlar çok değerli olsalar da bugün artık 'mızrak çuvala sığmaz oldu'. Bilimin bulduğu-bulacağı şeylere gözümüzü kapatarak bir yere varamayız – bu mantık nihai olarak **Allah'ı ve sünnetini daha iyi anlamamıza engel olacaktır**. Evrim teorisi de (ortodoks Sünni) din anlayışımızı temelden sarsan buluşlardan birisi. Bilmeyenler için biraz açıklamaya çalışacağım bu blog yazımda: öncelikle "mikro" evrimin (tırnak içerisinde yazıyorum çünkü 'mikro/makro' diye bir ayrım yapılmıyor bilim çevrelerinde – ama insanlar böyle ikiye ayırınca daha iyi anlıyorlar) **gözle dahi görülebilen bir olgu** olduğunu söyleyerek başlamak istiyorum. Görsek de görmesek de (görmek istemesek de) her tür genetik olarak evrilir ve **nihai olarak** yaşadığı ortama adapte olur – adapte olmak zorunda yoksa tür zamanla yok olur. Basit bir örnek olarak insanlarda cilt rengi kullanılabilir: Siyahi insanlar nasıl yaşadıkları ortamlara (Afrika'nın güneşine) adapte olmuşlarsa, beyaz insanlar da kendi (az güneşli) ortamlarına adapte olmuşlardır. Bu basit şekliyle evrimdir. Örnek olsun diye: ilk atamız (bizim inancımıza göre Hz. Adem²) belki de siyahiydi. Fakat zamanla (belki binlerce sene sonra) soyundan gelen insanların genlerinde doğuştan cilt renklerini değiştiren mütasyonlar oluştu ve on binlerce yıllık zamandan sonra bembeyaz, simsiyah ve arası tonlarda insanlar ortaya çıkıverdi dünyanın dört bir yanında ([detay](#)). Fakat bu tarz evrim illa başka türlere yol açacak anlamına gelmez. Bu örnekte olduğu gibi

² Allah, (150-200 bin sene önce dünyada yaşayan) *Homo sapiens*'lerin (modern insanların) arasından ikisine Hz. Adem ve Havva'nın ruhunu 'üflemiş' olabilir. Bu benim için şaşırtıcı olmaz. Çünkü, objektif olarak karşılaştığımızda, modern insanları Neandertaller (*Homo neanderthalensis*) ve Denisovalılar (*Denisova hominins*) gibi diğer insan türlerinden, ve şempanze gibi genetik olarak yakın hayvanlardan ayıran faktörün genler ve biyolojiden çok aradaki ilim farkı olduğunu görüyoruz. Meleklerin Allah'a "*Orada bozgunculuk yapacak ve kan dökecek birisini mi yaratacaksın?*" sözü bu şekilde de manidar oluyor – çünkü modern insana (*Homo sapiens*) benzer yaratıklar da birbirlerinin kanını dökmüşlerdi.

siyahisi de, beyazı da (ve arası tonlardakiler de) insan. Başka bir örnek olarak geçen senenin grip aşısının bu sene işe yaramamasının sebebi de 'mikro' evrim (mekanizma: [Antigenic drift](#)).
Evrin teorisi

İlk Darwin'in bilimsel bir çerçeveye oturttuğu, sonraki 150 yılda daha da geliştirilen ve güçlenen 'Evrin teorisi' ise bu ve buna benzer gözlemleri kullanıp işi birkaç adım öteye taşıyor ("mikro" evrimden "makro" evrime). Çok basitleştirerek (avamca; 'doğal seleksiyon', 'mütasyon', 'genetik kayma', 'gen akışı' gibi teknik terimlere girmeden) söylersem, diyorki "*nispeten böyle kısa zaman dilimlerinde (binlerce senede) bile evrim kendisini gösterebiliyorsa, milyonlarca (hatta milyarlarca) senede başka türlerin ortaya çıkmasına da sebep olabilir. Öyleyse ilk yaşam formlarının ortaya çıktığı ~3.5 milyar sene öncesinden başlayıp bugünlere doğru gelen hızlandırılmış bir film izleyebilsek, şu anda gözlemlediğimiz her canlı türünün o (bakteri gibi tek hücreli) tek atadan evrimleşerek meydana geldiğini göreceğiz.*" Bu hipotezi desteklemek için sadece bir örnek verecek olursam: Bir kara parçası olarak ~88 milyon sene önce Hindistan altkıtasından fiziki olarak ayrılan **Madagaskar adasında** bulunan **on binden** fazla bitki türünün **%90'**ından fazlasının dünyanın başka hiçbir yerinde bulunmamasının sebebi ("makro") evrimdir – yani uzun zaman (milyonlarca yıl) boyunca genetik karışım olmadığı için Madagaskar'a adapte olan bambaşka türler oluşmuş.

Şimdi gördüğümüz ya da çoktan yok olmuş milyonlarca tür arasındaki ilişkilerin tartışmaya açık **spesifik** tarafları olsa da – ki elinize düzgün bir evrimsel biyoloji (evolutionary biology) kitabı/makalesi alsanız bunları sıralarlar – bilimsel bir şekilde evrim teorisine toptan karşı çıkmak **imkansız** hale gelmiştir. Hatta bir adım öteye gidersem, evrim teorisine artık **hakikat** gözüyle bakan bilim insanı sayısı böyle bakmayandan kat kat daha fazla ("*aslında simülasyonda yaşıyoruz*" vs. diyenleri de katıyorum bu ikinci gruba). Batıda üst düzey bilim insanlarıyla hemdem olmamışlar için yazıyorum: Bu insanların çoğu inanılmaz akıllı ve açık görüşlü insanlar – hiçbiri laf olsun diye 'evrimci' olmuyor. Yazdıkları makaleleri anlamaya kalksak çoğumuzun ilk paragrafta başı ağrır. Fakat genellersem "Orta Doğulular" (ya da müslümanlar) olarak komplo teorilerini çok seviyoruz ve çok kaliteli insanları dahi karalamayı ve aşağı çekmeyi becerebiliyoruz. İnternette bir sürü komplo teorisi yayan sitelerde görebileceğiniz gibi "*aslında Tanrı'nın var olduğunu biliyorlar ama ruhlarını Şeytan'a satmışlar; ondan evrim teorisini insanlara pompalıyorlar*" tarzı palavralara inanan çok maalesef.

Bilim insanları ellerindeki bulgulara göre evrim teorisine inanıyorlar ve bu teoriyi bir "bilimsel model" olarak kullanıyorlar. Ayrıca Darwin'in 1859'da ilk defa ortaya attığı 'Evrin teorisi' de zamanla tabir-i caizse 'evrilmiştir' ve bugüne kadar yapılan genetik, paleontolojik, biyokimyasal çalışmalarla bambaşka bir hal almıştır. Yani 'Harun Yahya' ve benzeri sözdebilimci/bilim düşmanı grupların sık yaptığı gibi "*Darwin yerle bir edildi!*" deyip bunu "*evrim teorisi yerle bir edildi!*" anlamına getirenlere kanmayın (**Video 1**). İngilizler atalarına büyük saygı gösterirler ve Darwin'in

~150 sene önce söylediği birçok şeyin şimdi yanlış olduğu bilinse de, müthiş bir bilim adamı ve biyolojinin her alanına katkısı çok büyük olduğundan, sonraki bilim insanları saygılarından birçok önemli buluşu hala Darwin'e atfeder. Bu yüzden evrimsel genetik alanındaki gelişmeleri fazla takip edemeyen birisine de evrim teorisi sanki hala Darwin'in söylediği versiyonuyla kalmış gibi görünebilir. Evrim teorisi her zamankinden daha güçlü ve neredeyse yıkılmaz (bilimsel) surlar arkasında. Evrim teorisinin yanlış çıkması bilim tarihinin açık ara farkla **en büyük şoku** olur – bunun için binlerce makalenin yalan/yanlış çıkması gerekir ki böyle birşey **imkansız**, çünkü bu araştırmaları yapan sadece bir insan ya da grup değil; onlarca farklı ülkeden, yüzlerce farklı alandan (genetik, paleontoloji, veri bilimi, biyokimya) uzman yayınlıyor bu makaleleri.

Video 1: *Evrimi tam anlamayanların en büyük hatalarından biri de türlerin devamlı daha da kompleksleşmesi ve **"mükemmelleşmesi" gerektigidir. Böyle birşey yok.** Sadece bir örnek olarak Pandalarla ilgili bu (ingilizce) videoyu izleyin. Sadece Panda bile bizim "mükemmellik" anlayışımızla Allah'ın "mükemmellik" anlayışının çok farklı olduğunu gösteriyor. Panda da farklı bir "sanat" ama düz bir insan olarak baktığımızda (haşa!) hataları çok: tüm gün bambu yiyor ama doğru düzgün sindiremiyor bile. Bu yüzden tüm gün yemek yemek ve kaka yapmak zorunda. Fazla enerjisi olmadığı için de yemek yemenin dışında günlerini uykuda geçiriyorlar.*

Ben de zamanında inanmıyordum. Öğrendikçe fikrim değişti

Ben de yaklaşık on senedir genetik alanında ve genetikle ilgili okuduğum akademik makale/kitap sayısı bini geçmiştir. 18 yaşında, Türk insanının birçoğu gibi, evrime kesinlikle inanmayan birisi olarak çıktığım bu yolda, şimdi otuzuna dayanmış ama evrim teorisinin (**çok çok** yüksek ihtimalle: %99.999...) **doğru olduğuna** inanan birisi olarak devam ediyorum. Bunları söylerken de beş vakit namazını kılan ve Allah'ın varlığına tüm kalbiyle inanan birisi olarak söylüyorum. Bu konuda değiştimi de söylemekten hiç gocunmuyorum. Banal olacak ama insan

devamlı öğrenmeli ve inançlarını yeni bilgiler doğrultusunda sorgulamalı. Ama insanların çoğu “benim inançlarım doğru çıkmalı!” gözlüğüyle bakıyor olaylara ve yanlış olma ihtimalini dahi düşünmek istemiyor – çünkü “bugüne kadar bildiklerim (büyük ihtimalle) yanlışmış” deme **cesareti** çok az insanda var. Benim öyle bir derdim yok; olmadı.

Evrim teorisi konusunda neden böyle düşündüğümün sebeplerini de kısaca sayarsam: Birincisi, Allah bizi (bilimle, fosillerle vs.) kandırmaya çalışmaz. İkincisi, ne Kuran’da ne de hadiste, ilk insanların (Hz. Adem ve Havva’nın) yaratılışıyla ilgili **mahiyetini tam olarak**

bilmediğimiz detaylar bulunsa da, insandan önceki canlılarla ilgili neredeyse hiçbir şey yok.

Popülasyon genetiği alanındaki araştırmalara göre (modern) insanlar son 150-200 bin senedir bu dünyadalar. İlk canlıların **~3.5 milyar** sene önce ortaya çıktığı göz önünde bulundurulursa, insanların dünyada bulunma süreleri bazı türlere nispeten çok kısadır. Eskiden olup da şimdi aramızda bulunmayan bir sürü canlının fosili bulundu (dinazorlar, trilobitler, Neandertallar gibi) – ve eldeki milyonlarca fosile bakıldığında, en geçmiş zamandan şimdiye doğru bir film şeridi gibi canlıları izleyebilsek, **ilk canlıların gittikçe daha türlü hale geldiğini** ve çoğunun

kompleksleştiklerini göreceğiz³ (**Figür 2**). Din konusunda uzman değilim fakat bununla ilgili de hiçbir ayet veya hadise rastlamadım (yani “Allah milyarlarca sene önce tek hücreli canlıları yarattı; sonra şunları; sonra da dinazorları...” gibi. Bilen varsa yazsın lütfen). Bütün bunları ve evrim teorisini destekleyen bulguları⁴ birleştiren Allah’ın bildiğimiz-bilmediğimiz tüm canlı türlerini **evrimi kullanarak yaratmış olduğuna** inananlardanım.

Benim bir bilim insanı olarak amacım hakikati araştırmaktır – her insanın da böyle olması lazım ama çoğumuz bir şeye inandık mı hakikate dahi gözümüzü kapatıyoruz. **Bilime gözünü kapatan, Allah’ın en önemli eserlerinden biri olan ‘kainat kitabı’na da gözünü kapatmıştır.** Bilim insanlarının yaptığı gibi sorgulamadan, araştırmadan, diğer uzmanların sordukları sorular üzerine samimane kafa yormadan “benim dediğim doğru!” diyen her insan tam anlamıyla zırcahildir, kibir abidesidir – ve kibir Allah’ın en sevmediği hasletlerden biridir. Allah (kibirsiz) sorgulayan insanları sever; **insan sadece sorgulayarak ‘tahkiki iman’a ulaşır.**

Ben öğrendiklerim ışığında artık şu noktadayım: Allah tüm türleri (species) evrimle yaratmışsa da şaşırmam; (çok gizemli bir şekilde) direkt yaratmışsa da. Ama (“eviren”in O olduğunu varsayarsak) birinci senaryonun ikincisine nazaran çok daha güzel; akla ve Sünnetullah’a da **daha uygun olduğu** kanaatindeyim⁵. Çünkü **~14 milyar** sene önce kainat yaratılıp, bundan ~10 milyar sene sonra dünyadaki ilk canlıya hayat “üflendikten” ve (DNA, metabolizma, algılama gibi) gerekli

³ Dünyada yaşadığı bilinen canlı türlerinin tarih cetveline (timeline)

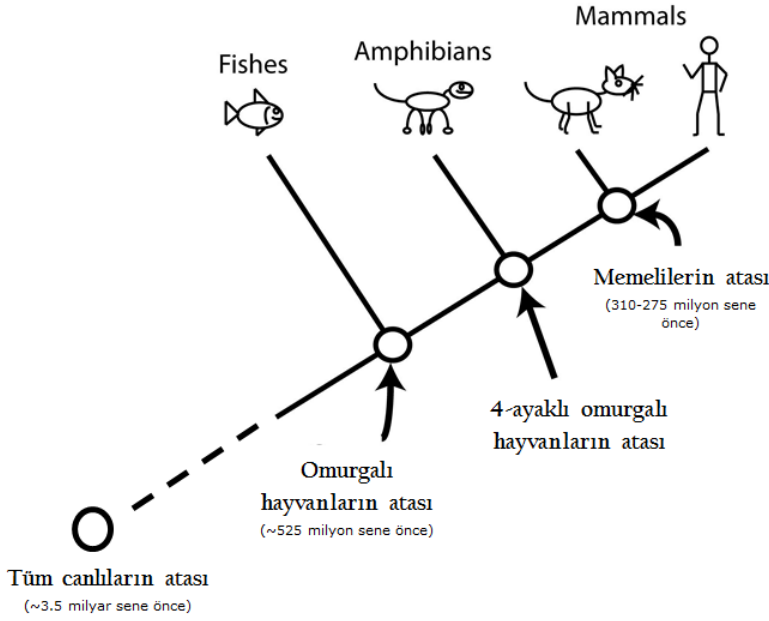
bakabilirsiniz: https://en.wikipedia.org/wiki/Timeline_of_the_evolutionary_history_of_life

⁴ İngilizce bilenlere Richard Dawkins’in “The Greatest Show on Earth: The Evidence for Evolution” kitabını ve yukarıdaki “[What is the evidence for evolution?](#)” videosunu tavsiye ederim.

⁵ Allah bir insanı bile yaratmaya karar verdiğinde o insanı dünyaya ‘ışınlatıyor’. Anne rahminde ~9 ay geçiriyor; sonrasında da belki 20-25 yaşına kadar kendi başına bir ‘birey’ olmuyor o insan. **Herşey bir süreç sonucunda yaratılıyor.**

biyolojik mekanizmalar verildikten sonra evrimle herşey yine Allah'ın akıl sır erdiremediğimiz yüce planı ve koyduğu kurallar içinde/sebeup-sonuç dairesinde işlemeye devam ediyor.

Evrin Teorisine göre

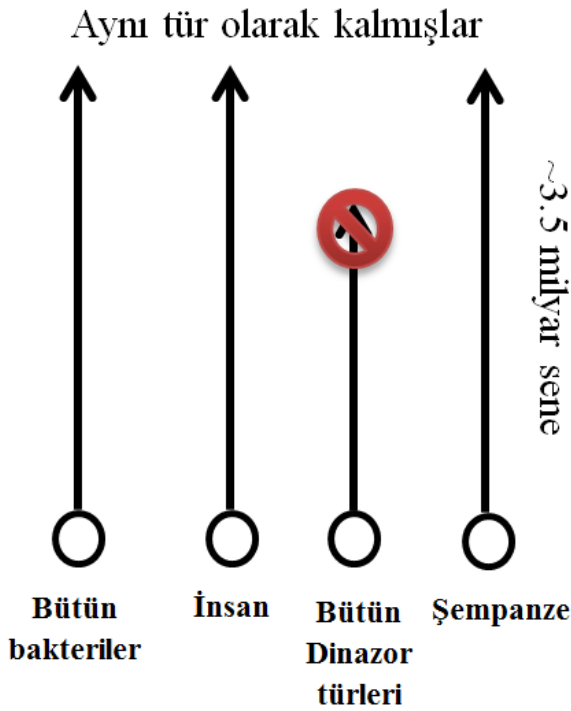

Figür 2: Evrim teorisine inanmıyorsanız alternatif teorinin ne olduğunu düşünmeniz lazım. Bana göre en fazla iki alternatif teoriniz olabilir:

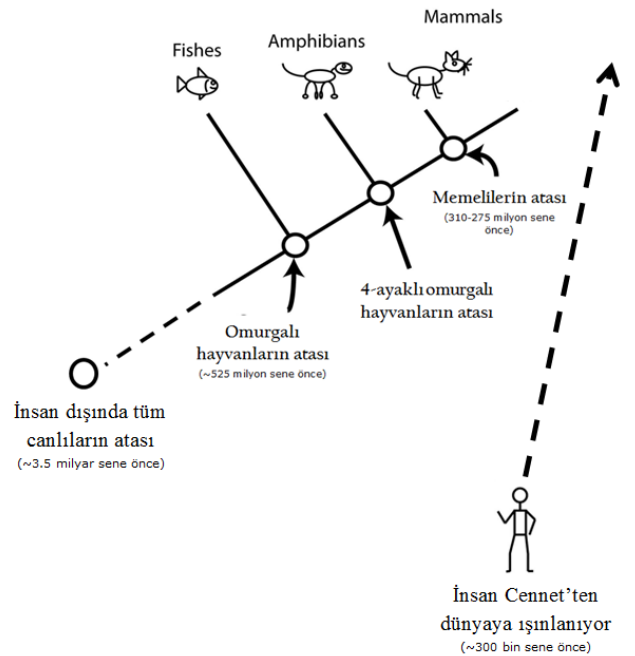
Alternatif teori 1: Tüm türler dünyanın yaşamaya elverişli hale gelmesinden, yani ~3.5 milyar yıldan beri varlar ve aynı kalmışlar. Örneğin şempanzeler, tüm dinazor türleri, insan, tüm bakteri türleri, tüm bitki türleri vs. hep vardı ve aynı kaldılar. Fakat bu 'teori'yi yapılan araştırmalar ve bulunan fosiller desteklemiyor. Görünen, bugünkü türlerin çoğunun **sonradan ortaya çıktığıdır** – özellikle de çok hücreli canlıların (bkz: canlı türlerinin ortaya çıkma kronolojisi – aşağıda).

Alternatif teori 2: Evrim sadece diğer canlı türleri için vardı ve insan çok (çok!) sonradan dünyaya 'ışınlandı'. Bu 'teori'nin de sorunu, ana yazımda da belirttiğim gibi, DNAmızın birçok hayvan ve canlıyla çok yüksek benzerlikler göstermesi. Ayrıca modern insana benzer, Neandertaller ve Denisovalılar gibi çok yakın insan türlerinden aldığımız DNA da cabası – atalarımız Afrika'dan çıktıktan sonra onlarla çiftleşmiş ve bugün Afrikalıların dışında neredeyse her millette %1-2 arası Neandertal ve Denisovalı DNası var. İnsan biyolojik, fizyolojik ve genetik olarak diğer canlılardan **çok farklı** bir yaratık olsaydı, bu tarz çiftleşmeler imkansız olmalıydı – ama değiliz!

Alternatif Teori 1

Alternatif Teori 2

Son sözler

Uzadı... Kısaca özetlemek gerekirse söylemek istediğim haddini bilen ve gerçeğin peşinde olan bir insan, bilim insanlarının saf olmadığını, çoğumuzdan daha akıllı olduklarını, (bundan bahsetmek bile utanç verici ama) komplo teorikilerin bize anlattığı gibi “*aslında biliyorlar ama Şeytan’a hizmet ediyorlar*” gibi bir durumun olmadığını bilmesi gerekir. Bilim modellerle ilerler ve biyoloji alanında şu andaki en iyi ‘bilimsel model’ de evrim teorisidir. Ben dahi evrim teorisini kullanarak ilk defa ya da az görülen mutasyonların proteinler üzerindeki etkilerini tahmin etmeye çalışıyorum ve kullandığım algoritmaların başarı oranı %80’lerin üzerinde.

Umarım kendimi anlatabilmişimdir. Bu konu/hamur daha çok su götürür; bu yüzden burada bırakıyorum. Bu arada insanların evrime inanıp-inanmaması beni çok ilgilendirmiyor – yazıyı entelektüel bir sorumluluk olarak gördüğüm için yazdım – fakat evrim teorisi düşmanlığı insanları bilim insanı düşmanlığına, sonra da tamamen bilim karşıtı olmaya doğru ittiğini gözümle gördüm kaç defa (ben de gençken kısmen bu gruptaydım). Böyle insanlar sonra aşı karşıtı, ve ya homeopati ve ‘düz dünya’ gibi saçmalıkların savunucusu oluyorlar. Bunu engellemek için ben de kendi çapımda bana düşeni yapmak istedim⁶.

Belki ilginç gelmiştir ama yazımda ateizm’den hiç bahsetmedim. Çünkü evrim teorisiyle ateizm farklı şeyler. Ateizm, tanrının olmadığına dair bir inanış, evrim teorisi ise – yukarıda bahsettiğim gibi “tüm canlıların ilk atası”nın ortaya çıkmasından sonra – **şu anda dünyada bulunan milyarlarca türün neden ve nasıl ortaya çıktığını açıklamaya çalışan bilimsel bir teori/model/mekanizmadır**. Her evrim teorisine inanan ateist değildir çünkü evrim teorisinin doğru olup-olmamasının Allah’ın varlığıyla bir alakası yoktur – aynı dünyanın küre olup-olmamasının da bir alakası olmaması gibi⁷. Ayrıca, ateizm evrim teorisinden önce de vardı. Yarın birgün (sanmıyorum ama) evrim teorisi yanlış çıkarsa – örneğin 3.5 milyar senelik bir hayvan fosili bulunursa – ateizm yine var olacak – çünkü ateistlerin Tanrı’nın varlığına inanmamalarının en önemli sebepleri bilimselden ziyade felsefidir (birkaç örnek: *neden bu kadar çok kötülük/hastalık/şiddet var? Tanrı varsa, neden saklanıyor?* dinler/dindarlarda bulunan bazı hurafeler; mutlak kadir, ezeli ve ebedi bir Tanrı anlayışını “mantıksız” bulmaları). Evet; bugün

⁶ Uydurma bir senaryo çizmek istiyorum: Örneğin, 1920’lerde yaşıyoruz... Bilim fazla ilerlememiş ve büyük bir veba salgını var. Milyonlarca insan ölüyor ve bütün imamlar hutbelerinde: “*Bu işlediğiniz günahlardan dolayı Allah’ın bize gönderdiği bir beladır; çekeceksiniz başka çaresi yok!*” diyor. Bir bilim insanı da çıkıp “*Hayır; benim gözlemlerime göre büyük ihtimal bunun sebebi farelerden bulaşan gözle göremediğimiz birşey. Araştırmam lazım!*” dese ve karşılığında da “*Ne demek yani; Allah göndermedi mi bunu? Bu adam Allah’a şirk koşan sapık bir kafirdir!*” damgası yese kaçımız – “kafir” damgası yeme ve toplumdan dışlanma pahasına – o bilim insanının tarafında yer alırdık? Evrim’deki gibi **ortada herkesin gözle dahi görebildiği birşey** var: veba hastalığı. Fakat **mekanizma** olarak biri “*Allah istedi; oldu*”, diğeri ise “*(Allah istedi/istemiş olabilir – bunu objektif olarak bilemem/kanıtlayamam – fakat) bunun biyolojik sebebi bir bakteridir*” diyor. ⁷ Fakat ‘**din anlayışımız**’la bir alakası vardır. Eğer din anlayışın “dünya düzdür” diyorsa, tonlarca somut bilimsel delille küre olduğu ispatlanmış dünyanın küre olup-olmadığını değil, din anlayışını gözden geçirmen/sorgulaman lazım.

ateistlerin çoğu evrim teorisine inanıyor ve bunu inanışlarını desteklemek için kullanıyorlar gibi görünüyor ama hepsi değil. Örneğin Çin’de neredeyse ülkenin tamamı ateist/Budist ama evrim teorisini gerçekten anlayanların sayısı nispeten çok azdır. Ateistlerin bakış açısını çok önemli bir ateistin perspektifinden öğrenmek isterseniz Prof. Richard Dawkins’in ‘God Delusion’ kitabını tavsiye ederim. Müslümanlar olarak bizlerin Allah’ın varlığına dair kullandığı her argümana (kendilerine göre) mantıklı cevapları var ama hepsi tartışmalı tabi.

Son olarak, benim müslüman olarak kalmamın sebebi bilim değil, Efendimiz (Sav)’in hayatı ve Kuran-ı Kerim’dir. Bugünün (her dinden) dindarlarının paçozluk ve cehaletini görünce, Efendimiz’i doğru bir şekilde tanımayan bir insanın ateist veya din düşmanı olmasını da kesinlikle yadırgamıyorum.

Okuduğunuz için teşekkür ederim.

Yorumlarınızı bekliyorum...

Ek 1: Yıllar önce evrim teorisi ve ateizmle ilgili görüşlerimi 2009’da önce Leicester Üniversitesi öğrencilerinin hazırladığı bir gazetede, sonra da (daha uzun bir şekilde) “[God of Science](#)” adlı yazımda paylaşmışım. O günler ateizm’le ilgili söylediklerimin çoğuna hala katılsam da, evrim teorisi konusunda tamamen değişmişim 😊 Bunu da gururla söylüyorum. Maalesef sorgulayanların sevilmediği, dogmatik bir milletiz. Hakikatin peşinde koşmanın ve bilimin önemini anlarsak, Allah’ı daha iyi tanıyacağımızı düşünüyorum.

Ek 2: Yazıyı paylaştığım günün (bugün 12 Şubat’ın) dünyada “Darwin günü” olması da ayrı bir tesadüf/tevacuk.

Kısaca 'Neden ve nasıl bir müslümanım?' (ama >%10 da agnostığım)

(Not: önem sırasına göre sıralanmadı)

1- **(Tek) Tanrının varlığını (biliyormuş gibi) 'hissediyor' olmam**

Özellikle baba olduktan sonra bu duygu çok arttı. Oğlumun geçtiği her aşamayı izledim ve bir insanın/canlının nasıl açıklanamaz bir **mucize** olduğunu gözlerimle gördüm.

(Not: Bu sebep bazen – karşılaştığım olaylar sonrasında az ya da çok – sarsılıyor ama hala önemli bir sebep benim için)

2- **İslam dininin özünde çok güzel ve (alternatiflerine göre) özel bir din olması: a)**

Öncelikle, senin bir yaratıcın var; ona karşı mütevazı ol (*Allah'a şirk koşma!*) – herşeyi ondan iste (aciz bir mahluk olduğun için de mütevazı ol). b) Kısa ömrünüzde güzel işler yapmaya çalışın; sorumluluk sahibi olun (*emri bil maruf, nehyi anil munkar*); **imtihan dünyasındasın**: yaptıklarından da yapmadıklarından da sorguya çekileceksin. c) **Kesinlikle başkalarının hakkına girme**; Allah affedicidir ama her kuluna (fakir-zengin, ünlü-ünsüz farketmiyor) çok değer veriyor – bu yüzden kendi hakkını affetse bile onların hakkını senden alacak. d) **Sorgulamaya** (tahkiki iman taklidi imandan daha efdal) **ve ilim/bilim öğrenmeye** (*Kıyamet günü, âlimlerin mürekkebi şehitlerin kanından ağır gelir* – Hadis) teşvik ediyor. e) **Allah'ın "esma-ül hüsnası" (Halim, Rahman, Rahim, Selam gibi) sadece iyilik, sevgi ve affetme temelli değil, (Adil, Kahhar, Kabid gibi) adalet, zorluk ve ceza temelli isimlerden de oluşuyor. Ayrıca, Batın ve Hakim isimleri de evren ve hayatın – bazı kısımları hoşumuza gitse de gitmese de – neden böyle gizemli, hatta anlaşılmaz ve hakikatinin araştırmaya değer olduğunun bir emaresi...**

3- **Kuran'daki bazı – bana göre direkt ilahi olduğu belli olan – ayetler**: Peygamberi eleştiren/ikaz eden ayetler; "*Kulları içinde ancak âlimler, Allah'ı gerektiği tarzda tazim ederler*" (Fatir, 28); "*İnsan, emek ve gayretinin neticesinden başka şey elde edemez*" (Necm, 39); "*O, insanı bir damladan yarattı. Fakat bir de bakarsın ki Rabbine apaçık bir hasım oluvermiş!*" (Nahl, 4); "*Allah size, emanetleri/işi ehline vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğinizde adaletle hüküm vermenizi emreder*" (Nisa, 58); "*O insana kalemle yazmayı öğretendir*" (Alak, 4) gibi ayetler (**Figür 3**)...

Suat Yıldırım Meali

Bir vakit de İbrâhim: “Ya Rabbî, ölüleri nasıl dirilteceğini bana gösterir misin?” demişti. Allah: “Ne o, yoksa buna inanmadın mı?” dedi. İbrâhim şöyle cevap verdi: “Elbette inandım, lâkin sırf kalbim tatmin olsun diye bunu istedim.” Allah ona: “Dört kuş tut, onları kendine alıştır. Sonra kesip her dağın başına onlardan birer parça koy. Sonra da onları çağır! Koşa koşa sana geleceklerdir. İyi bil ki Allah azizdir, hakîmdir (üstün kudret, tam hüküm ve hikmet sahibidir). {KM, Tekvin 15, 9-10. 17}

Figür 3: Direkt ilahi olduğunu düşündüğüm bir ayet daha: Bakara 260. Hz. İbrahim gibi ‘ulu’l azm’ bir peygamberin bile Allah’tan kalbini mütmain etmesini istemesi ve bu olayın Kuran’da yer alması çok gizemli ve derin bir ayet.

4- Birçok duygusal ya da mantıksal sebep: örneğin, a) İslam’ın yok olmamış ya da Afrika’da birkaç kabilenin inandığı bir din olmaması önemli; b) önceki büyük dinleri ve peygamberleri tasdikliyor (ya da tamamen yalanlamıyor) olması – onların da “ileride gelecek bir peygambere” işaret etmesi ([örnek](#)); c) İslamı, **Hz. Muhammed gibi doğruluğu ve adaletiyle bilinen ve davasına tüm kalbiyle inanmış bir peygamberin** (örneğin günde en az 5 vakit namaz ve her yıl en az bir ay oruç tutmayı hiçbir menfi sebeple açıklayamam), Hz. Ali, Hz. Ömer, Hz. Hamza, Hz. Halid bin Velid gibi ‘kimseye eyvallahı olmayan’, zamanının çok önünde ve başarılı figürlerin temsil etmesi de inancımın güçlenmesine katkıda bulunuyor. d) Ayrıca, Hz. Muhammed’in ‘veda hutbesi’ni verdikten **ve** Kuran **tamamlandıktan** kısa bir süre sonra vefat etmesi de önemli bir delil benim için.

5- Ateizm’in temeli olan **Materyalizm’in – bana göre – bazı olguları hiçbir zaman açıklayamayacak olması**: Örneğin felsefede ‘Emergent properties’ (ortaya çıkan yeni özellikler) diye bilinen olgu – mesela **Hamlet, Savaş ve Barış, Karamazov Kardeşler gibi şaheserlerin yazılmasını hangi fizik kuralı ile açıklayabilirsiniz?** Futbolun kuralları nereden geldi? Ortada ‘kreatif’ (ve **bana göre** Doğa bilimleriyle hiçbir zaman anlayamayacağımız) birşey var.

İnsan **şuurunun** – her ne kadar fiziki alemle (beyin aracılığıyla) bağlantısı olsa da – **hiçbir zaman** nöroloji, kimya, algoritmalarla vs. tamamen **açıklanamayacağına** (ve kontrol edilemeyeceğine) **inanıyorum**. Yani **Determinizm’e inanmıyorum**; bir yöne meyilli olsak da özgür bir irademizin olduğuna inanıyorum. Ayrıca, şuurun – mahiyetini anlamadığım bir şekilde – ‘tanrısal/metafiziksel’ bir olgu olduğuna inanıyorum.

6- Herkes söylediği için artık banal oldu fakat (bizim ilmimize kıyasen, fizik, matematik, biyoloji, kimya bilgisi) **sonsuz bir ilim sahibi bir zaatın anca bu kainatı yaratabileceğine inanıyorum**. Bu da İslam'daki (herşeyi bilen, herşeye kadir) 'Allah' ('The God') tanımına uyuyor. Fakat gördüğünüz gibi yukarıda saydığım nedenlerin bazıları duygusal, bazıları da mantıksal – ama hiçbirini bilimsel değil! Bunu da kabul ediyorum; agnostik kısmım da buradan geliyor. Kafamdaki birçok sorunun⁸ cevabını bilmiyorum; çok araştırdım; sordum; bildiğini iddia edenlerin de bilmediğini üzümlere gördüm. Şunu da belirtmem lazım: insan hayatın gizemleri karşısında bazen sadece 'bakakalıyor' (**Figür 4**). Her zaman yeni şeyler öğreniyor, gözlemliyor ve hayretler içerisinde kalıyorum. Aklımın almadığı konularda haddimi bilip, susuyorum – asla **kesin konuşmamaya dikkat ediyorum** ama sorgulamaya ve araştırmaya devam ediyorum. Ayrıca – yazının başında da belirttiğim gibi – eskiden kalma **İslam anlayışının** da yeni bilgiler karşısında yetersiz kaldığını görüyorum⁹. 'Yeni' fikirlere ve – daha da önemlisi – **cesur ilim/bilim insanlarına ihtiyaç olduğunu düşünüyorum**.

Figür 4: Varoluşsal sancılar çekiyorum bazı geceleri – özellikle ölüm ve sonrası kafamı çok kurcalıyor. Vefat edenlerden hiçbir bilgi/geri dönüş al(a)mamamız da canımı çok sıkıyor. Örneğin, rahmetli veya başka sevdiklerimiz/saydıklarımız ne yapıyor acaba? Hiç 'somut' (!) bilgisi olan var mı? Son birkaç haftada rahmetli dedemi, Isaac Newton, Cem Karaca, Barış Manço, Sokrat, Muhammad Ali, Robin Williams, Steve Irwin (liste uzun...) gibi farklı insanları da düşündüm – belki saatlerce... Görüşmelerim ve kişisel araştırmalarım sonuçsuz kaldı – tatmin edici birşey çıkmadı. Ondan bir de buradan yazmak istedim – ulaşanlara şimdiden teşekkürler

⁸ Bazı örnekler: 'Kader' nedir? 'Özgür' irademiz var mı? Cevap 'hayır'sa, imtihanın mantığı nedir? Cevap evetse, psikolojik sorunları olan veya (demanslı insanlar gibi) beyinde hasar oluşan insanları nasıl açıklarız? Çocuk ölümleri? Elektrik, insulin, internet, evrim teorisi (ve fosiller), quantum fiziği, aşılar (liste uzun...) gibi çok büyük buluşları peygamberlerin yapmaması ya da tartışmamasındaki hikmet nedir?

⁹ İslam, **bugünkü (ve belki de son 600-700 yıldır) yaşandığı haliyle** (kadınlara, gayrimüslimlere, azınlıklara, bilim ve felsefeye bakışıyla) **evrensel bir din değil**. Fakat bazı ayetlerin bile sonradan neshedildiğini göz önünde bulundurursak, fanatikler/bağnazlar tarafından sık kullanılan birçok (sahih) hadisin de sonraki hadis/sünnetlerle neshedildiğine inanıyorum. Bu yüzden bir hadis ya da ayeti kullanıp, evrensel değerlere ya da bugünkü bilime ters argümanlar üretenlere:

1- "Bu ayetin sebab-i nüzülü neydi?" ya da "bu hadis söylendiği dönemdeki/esnadaki şartlar/kontekst neydi?", ve

2- "O ayet/hadisten sonra bu ayet/hadisle çelişen başka bir ayet/hadis indi mi?"

diye soruyorum. Cevap veremeyenleri de kâle almıyorum...

Özellikle veda hutbesi benim için birçok konuda mihenk taşıdır, çünkü, Efendimizin (sav) en son sözlerindendir ve bugün için bile (cinsiyet ve ırk eşitliği, sosyal ve hukuki adalet, barış içinde yaşama gibi konularda) evrensel mesajlarla doludur.

Fakat şunu da unutmamak lazım: Peygamber dahi '**zamanının çocuğuydu**'; bu yüzden insanlığın ondan alacağı çok önemli ahlaki, sosyal ve siyasi ders ve ilhamlar olsa da genetik/moleküler biyoloji, paleontoloji, kuantum fizik, kimya, astronomi, elektronik, programlama gibi alanlardaki bilimsel ve teknolojik gelişmelere "**Kur'an ve Peygamber bu konularda fazla birşey söylemedi**" diye göz kapamak veya önemsememek büyük bir cehalet ve insana verilen potansiyele **ihanettir**.